Published and distributed under permit (No. 761), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXIX. — Число 237. — Джерзи Сіти, Н. Дж., второк, 11. жовтня, 1921.

VOL. XXIX. — No. 237. — Jersey City, N. J., Tuesday, October 11, 1921. — THREE CENTS

СКЛАДАЙТЕ ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ І ЗАКРІПЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТИ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ

ЗЕЛІЗНИЧІ ЮНІЇ ГОЛОСУЮТЬ ЗА СТРАЙКОМ

ШІКАГО, 9. жовтня. — Рахованне голосів робітників, належачих до чотирох великих зелізничих юній, вже нині на укінченню. Хоч урядники юній, що робили обрахунок голосів, ще не видали справоздання про вислід голосовання, загально ходять чутки, що робітники заявилися значною більшостю за страйком.

Однак з поступовання урядників чотирох великих юній видно, що вони не дуже прихиляються за страйком, і що вони відразу страйку не оголосять, хочби за страйком заявилося велике число юніоністів. Сподіються, що урядники юній кондукторів, машиністів, пічкурів та свичменів видадуть свою заяву про вислід голосовання рівночасно.

БАНКРОТСТВО КООПЕРАТИВНОЇ ЦИГАРОВНІ.

З Бостону доносять, що Бостон Юніен Сігар Мейкерс Кооператив, котра була зорганізована самими робітниками, викиненими з фабрик після того, як фабриканти перенесли свої фабрики до других міст, подалася о банкротство.

СПРАВА СТРАЙКОВОЇ БІЙКИ ПЕРЕД СУДОМ.

ПЕРЛ РИВЕР, Ню Йорк, 8. жовтня. — Перед місцевим судом розбирано справу бійки на тлі страйку робітників, працюючих в Декстер Фовлдер Ко., що мала місце дня 30. вересня.

Підчас розправи показалося, що цілий ряд фактів, поданих американською пресою про сей страйк, були неправдиві. Наперед неправдою є, немовби підприємці наняли на страйколомів лише самих Муринів, та немовби битва межи страйкарами та страйколомами мала характер расової битви. На ділі підприємці наняли за страйколомів лише 8 Муринів, і то сих не спроваджували з далека; але наняли з околиці Перл Ривер. Також неправдою є, що аж стейтової поліції треба було, щоби удержати спокій в околиці після бійки; в дійсности ані разу не вживано стейтової поліції до стереження підприємства, проти котрого був звернений страйк робітників. Цілу справу бійки межи страйколомами та страйкарами помішано з бійкою, яку кількох шведських робітників зачало з кількома місцевими селянами кілька тижнів передтим. Ані підчас одної ані підчас другої бійки нікого тяжко не ранено, і суддя увільнив усіх поставлених перед суд.

СТРАЙК ПОРТОВИХ РОБІТНИКІВ ТРЕВАЄ ДАЛІ.

НЮ ЙОРК, 8. вересня. — Страйк портових робітників здовж побережа Ню Йорку і Ню Джерзи треває далі без ніякої просто зміни.

Майор міста Ню Йорку заявив страйкарам, що він постарається для них о конференцію з представниками корабельних компаній, проти котрих робітники страйкують. Страйкарі кажуть, що вони не зроблять ніякого кроку так довго, аж майор не заявить їм, на скілько він мав успіх в своїх переговорах з підприємцями.

В суботу рано комітет страйкарів був в офісах мейора міста, але мейора не бачив. Його секретар сказав комітетови, що мейор був так занятий ріжними справами, що не міг ще взятися до сеї справи. Він казав запевнити їх, що він справи не забуде, і казав прийти ще раз в понеділок рано.

ФАБРИКАНТИ ПРОТИ ПОДАТКІВ.

ВАШІНГТОН, 9. жовтня. — Вчора відвідала президента Гардинга депутація Товариства Фабрикантів і протестувала остро проти постанов нового податкового законопроекта, заявляючи, що сі податки не дозволять американському промислови вернути до нормального промислового руху.

ЗАКОНОПРОЄКТИ ПРОТИ НАЖИВНИКІВ В ТОРГОВЛІ УГЛЯ.

ВАШІНГТОН, 9. жовтня. — Сенатор Кеніон вніс в сенаті законопроект проти наживників в торговлі вуглем.

Сей законопроект має богато острійші постанови проти наживників, як мали подібні законопроекти внесені в послідніи конгресі і там погребані. Законопроект установляє високі кари на кожду особу, фірму, спілку, корпорацію або товариство, яка важилабся продавати дорого вугля та робити високі зиски. За першу провину того рода кара може дійти до висоти 10.000 долярів. Законопроект постановляє, який зиск мають право робити торговці вуглем; хто робить більше зиску, той стає винуватим наживником.

Рівночасно зі сим законопроектом сенатор Кеніон вніс другий законопроект, про реґуляцію самого вуглевого копальняного промислу. Сей законопроект заявляє, що продукція (добуванне), розділюванне та перевожене вугля є публичним інтересом і тому він повинен належати під заряд федеральних властий. Федеральна Промислова Комісія має предложити конґресови докладний звіт про те, в чиїх руках находяться копальні, які є умови витворювання, як іошти, і т. д. Комісія ся має також мати право розсліджувати, які зиски роблять вуглеві копальняні підприємства. На основі даних, предложених Комісією, буде внесений пізнійше відповідний законопроект про реґуляції вуглевого промислу і торговлі.

Сенатор Кеніон се той самий сенатор, що брав найживійшу участь в слідстві сенату над ситуацією в страйковім окрузі вуглевого дистрикту Західної Верджінії.

ЗА ПОЛИШЕННЄ БЕЗПОМІЧНИХ РИБАКІВ НА МОРЮ.

Тром нюйорським морякам трафила онгоді небезпечна пригода, яка правда, не покінчилася для них нещастем, але покінчилася скандалом для других людий.

Трох моряків всіло на невеличку моторову рубацьку лодку і виїхало на море ловити рибу. Хоч ловили цілий день, не зловили богато. Під вечір їх машини перестала робити, і вони побачили, що з неї витекла вся ґазоліна, вживана до топлива в машині лодки. Рибаки зараз спустили дві котвиці, щоби не дати морю загнати лодку на повний океан, але вітер зірвався незадовго, а море пірвало слабі котвичні линви. Лодка почала випливати на широкий океан. Рибаки бачили, яка небезпека грозить їм, як заплинуть в ночи на океан, і вони всіми силами кричали, махали ліхтарнями, але ніхто їх не чув і не бачив. До того лодка починала набирати води. Три рибаки мусіли розділити свої невеликі сили: один став вичерпувти воду, що уже почала напливати в такій скількости, що рибаків аж страх збирав, а два другі пробували уставити простирало на форму вітрила, щоби при помочи сили вітру заїхати до порту. Але се не вдалося, і тому рибаки аж горло собі здирали, коли побачили втемноті ясні світла наближаючогося корабля, пливучого до порту. Але й се не помогло, бо корабель нічого не відповів на їх заклики.

Минула страшна ніч тяжкої праці коло вичерпання води з лодки, на крізькім холоднім вітрі. Надійшов ранок, котрого вони не сподівалися уже бачити. Нова надія вступила у вичерпаних вже зовсім рибаків. Однак до полудня на мори не показався ані один комин ані одно вітрило. Коло полудня доперва зявився корабель, пливучий видно до нюйорського порту. Він певно мусів бачити зданих на филі рибаків, бо плив так близько, що рибаки бачили, що се корабель „Гудсон", з Юнайтид Стейтс Стімшип Лайн. Однак сей мимо сього все так[illegible] не завернув з дороги і под[illegible] помочи пропадаючим рибакам. Доперва пізнійше надпл[illegible]в другий корабель, „Нантакет" на імя, і сей вратував рибаків.

Коли істо[illegible] їх пригод попала в газет[illegible] морські власти зараз заряд[illegible]но слідство, над тим, чому [illegible]он" не пішов на їх ратун[illegible] відповідь на обурені доп[illegible] капітан його, А. Б. Ренд[illegible] [illegible]звів, що він бачив бе[illegible] рибаків на морю, але [illegible] в їм на поміч, бо ві[illegible] [illegible] корабли почту, [illegible] бути на означен[illegible] день. [illegible] бурку. Пізнійше [illegible] тим, що на його [illegible] корабель був бли[illegible] він повинен бу[illegible] помогти їм. Зр[illegible] що вислав [illegible] ним Серк телеграму [illegible]

знав, що він дістав бездротну телеграму „Гудсона" про рибаків, і що се він під впливом еї пішов на ратунок, мимо сього морський суд розвів слідство проти капітана Рендала, обжаловуючи його за злочин покинення людий на мори. Таке покинення після загально принятих моряками правил є крайно невідповідне, як не злочинне. Хочби навіть капітанови грозила кара за те, що він звернув би з дороги, щоби ратувати людське життє, як се моглоби деколи случитися з почтовим кораблем, мимо сього капітан повинен скорше рішитися поступити проти правил своєї підприємствах, та наразитися на кару, ратуючи людий, як поступити після поручень і лишити людий на волю долі. На тій основі морський суд примусив капітана Рендала зложити свій уряд.

ПОЛІЦІЯ УЖЕ ПОПАЛА НА СЛІД ДІТРОЙТСЬКИХ РАБІВНИКІВ ПОЧТИ.

ДІТРОЙТ, 8. жовтня. — Поліція уже арештувала одного чоловіка за рабунок почтового воза, що віз наладовані готівкою мішки з Канади до Дітройт і був нападений чотирома бандитами. Арештований називається Кармо Гріс має 34 роки, і каже, що працює на зелізниці. Однак поліція мала уже доказати йому, що він був вмішаний в славний рабунок почтового уряду в Толідо, що мав місце кілька місяців тому назад. Поліція з тої причини робить великі надії і навіть заявляє, що вона уже знає імена осіб, що брали участь в рабунку. Почтовий уряд визначив надгороду в сумі 20.000 долярів за пійманнє злочинців. Почтові урядники ще не обчислили вартости посилок, які були зрабовані.

СОВІТСЬКІ ПОЧТОВІ МАРКИ.

Для закордонних почтових взаємин совітський уряд випускає нові марки з портретами Маркса, Леніна і инших соціялістичних діячів. На марці за 100 карбованців буе представлена алеґорична постать молодця, як їде на білому коні на чолі товпи робітників.

ПЧОЛИ ТАКОЖ ГОЛОДУЮТЬ.

Наслідком весняних дощів і літної спеки пчоли немогли зібрати навіть тільки меду, щоби прохарчувати себе і своє покоління. Пчільники оповідають, що матки перестали червити, а пчоли робітниці перестали кормити і повикидали з уліїв молоді черви. На зиму муситься дати цукор пчолам на прожиток.

РОЗСТРІЛ БАНДИТА.

В Ченстохові розстрілено на засуд місцевого суду Станислава Марку за бандитські напади і грабіж. В часі екзекуції асистували тисячі товпи. Засуджений заховувався спокійно до останньої хвилини, поцілував хрест і позволив завязати собі очі. Першу сальву дало 8 жовнірів. Лікар ствердив, що засуджений ще живий, тоді 4 жовнірів повторило сальву.

З СТАТИСТИКИ НАСЕЛЕННЯ СТЕЙТУ НЮ ДЖЕРЗИ.

(З Бюра Переписи Населення).

Четвертина населення — іміґранти. Більшість — чужого роду.

Загальна перепись 1920 року виказала в стейті Ню Джерзи 3,155,900 душ всеї людности, в тім числі 3,037,087 білих. Инші раси творять зовсім незначну частину населення: Ніґрів в Ню Джерзи лиш 117,132, Китайців 1,190, Японців 325, Індіян 100, Гіндусів 34, Філіпінців 30, і по одному Гавайцеви та Корейцеви.

Поміж білими мешканцями стейту Ню Джерзи 2,298,474 голов або-ж близько 73 процент всего населення — американські уроженці, люде що родилися в Злучених Державах. Іміґрантів переселенців, що родилися поза границями сего краю і прибули сюди з инших країн, живе в Ню Джерзи 783,613, значить мало не четвертина всего населення.

Але справжних „родових" Американців, що родились в Америці з американських батьків, богато менше; їх лиш 1,212675 або-ж не цілих сорок процент всеї людности Ню Джерзи. 829,058 душ родилось тут, та з батьків чужинців, а 256,741 походить з мішаних подруж, в котрих або батько або мати чужого роду. І коли до них долічити 738,613 теперішних іміґрантів, то покажеться, що мало не три пятих, значить богато більш як половина населення Ню Джерзи, се люде чужого роду.

Молодість і старість в стейті Ню Джерзи.

Звиш 30 процент або мало не третина всеї людности Ню Джерзи, се немовлята і діти до пятнайцятого року життя; 8 процент, молоді люде від пятнайцятого до девятнайцятого року; 40 процент або-ж дві пятих всего населення, се мущини і женщини в силі віку, поміж двайцятим і сорок четвертим роком життя; решта, 21 процент всего населення, се люде старші понад сорок пять літ.

Серед населення управненого до голосовання на виборах (21 літ і висше) женщин більше як мущин; на кожду сотку мущин припадає 102 женщин.

Неграмотність в Ню Джерзи.

127,661 осіб у віці звиш десяти літ не вміє писати; се значить пять процент всего населення у тім віці. Більшість неграмотних, власне 111,595 іміґранти.

БАНДИТИ В ПОЇЗДІ.

На взірець французьких і великопольських бандитів гуляють вже „родаци" в Сх. Галичині. В вівторок 6. вересня гарно вбрані бандити напали на подорожних в однім ваґоні поїзду, що йшов зі Львова до Стрия о 6 год. рано. Поїзд находився в руху між Скниловом а Басівкою, як бандити почали грабити пасажирів II кляси. Подорожні підняли крик і задержали поїзд. Бандити почали втікати, один скочив через вікно і діставшись під колеса, згинув на місці. Двх зловили жандарми. Бандит, що згинув під колесами, це старий 50-літний чоловік.

ЗБАНКРОТОВАНА ПОЛЬЩА НАД БЕЗОДНЕЮ КАТАСТРОФИ

ПОЛЯКИ ХОТЯТЬ ВІДДАТИ СВОЮ „ДЕРЖАВУ" ПІД ЧУЖУ КОНТРОЛЮ И УПРАВУ. — ЗА ОДНОГО ДОЛЯРА В ПОЛЬЩІ МОЖНА КУПИТИ 12,000 ПОЛЬСЬКИХ МАРОК.

БЕРЛИН, 9. жовтня. — Польська часопись у французькій мові „Журналь де Польонь", яка виходить у Варшаві, пише, що Польща стоїть на порозі катастрофи.

Перед нею є недобір в сумі 178 біліонів (міліярдів) марок, який постійно зростає і з якого вона не має ратунку.

Ся ґазета пише:

„Наш алярм може прогомоніти безслідно як голос вопіючого в пустині, але се вже є певною річию, що ми (Поляки) самі себе не можемо виратувати власними силами. Нам нічо не останеться, як віддати наш край під управу і контролю анґлійську, французьку або американську".

Малу надію покладається на нове польське правительство під проводом премієра професора А. Поніковського, яке щойно обняло урядованнє. Се вже пяте правительство, відколи Польща осягнула независимість.

Першим премієром відбудованої Польщі був музикант Падеревський. Потім був премієром аптикар Скульський. Відтак по нім прийшов редактор Ґрабський, який не міг здержати падаючої в пропасть Польщі. Опісля слідував селянський посол Вінценти Вітос. Дали йому спробувати державної керми, але і йому пішло таксамо нещасно як і його попередникам. Вкінці обняв провід нещасної польської державної машини професор Антін Поніковський.

Польська марка є тепер рідним братом московського большевицького рубля щодо обезціненя її вартости. За 1 доляр тепер в Польщі можна купити 12,000 польських марок.

ПОЛЯКИ ПОГОДИЛИСЯ З БОЛЬШЕВИКАМИ.

ВАРШАВА, столиця Польщі, 8. жовтня. — Переговори між Іваном Домбським, польським заступником міністра заграничних справ і Алексеєм Караханом, московським большевицьким послом у Варшаві, довели до повної згоди.

Суперечка між Поляками і большевиками була про невиповненнє мирового договору з Риґи. По вимині нот між ними слідували переговори у Варшаві, які довели до порозуміння.

ЗАМІТКА. — Суперечка між Поляками і московськими большевиками вийшла головно через гроші. Як звісно, большевики обіцяли в Ризі дати Полякам 30 міліонів рублів в золоті. Але хотяй досі вже минуло два реченці перших двох рат виплати золота, большевики не дали ще Полякам ані копійки. Вони не спішилися з виплатою, бо вже самим їм малощо осталося із золотого засобу, а знов Полякам було дуже спішно, бо хотяй в них паперових „гроший" безгранично ,то золота ані за нюх табаки. І так через гроші ледви не прийшло до кровавої розправи.

Большевики ще в Ризі раді були додати Полякам чужих, українських і білоруських земель, разом з народом, замісць гроша і дійсно щодня потрохи додавали, але Поляки голодні на золото, хотіли також трохи блискучого металю. Вкінці большевики обіцяли їм зложити до року 30 міліонів золотих рублів в кількох ратах. Але давати не давали досі, бо коло них самих було скупо.

Польські газети доносили, що большевики замісць золота хотять ще додати польській „державі" частину українських і білоруських земель, бо, як казали, золота дуже в них обмаль. Поляки на чужі землі дуже ласі, але прийшов час, що вже з тими, що загарбали, не можуть собі дати ради, отже, видно земель не хотіли, а — як подають вісти з Варшави — приняли виплату „відшкодовання" замісць в золоті в сирих матеріялах, які їм большевики обіцяли, і на які Поляки тепер згодились.

БОЛЬШЕВИКИ ДЯКУЮТЬ АМЕРИКАНЦЯМ ЗА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ МОСКАЛЯМ.

МОСКВА, столиця Московщини, — 6. жовтня. — Леон Каменев, голова совета в Москві, висловив призманне на зібранню Центрального Екзекутивного Комітету Всеросійських Советів Американцям, що були першими чужинцями, котрі поспішили із запомоговою акцією на більші розміри і в бизнесовий спосіб. Голодуючі Москалі, казав він, завсіди тямитимуть, що американський цукор, чоколяда і мука були першою поживою із заграниці для голодних московських дітий.

Є ГРОШІ НА БОЛЬШЕВИЦЬКУ ПРОПАГАНДУ, А НЕМА НА ХЛІБ ДЛЯ ГОЛОДНИХ МОСКАЛІВ.

ПАРИЖ, 8. жовтня. — Тутешній дневник „Матен" викрив, що большевицький агент Абрамович видав большевицьким пропагаторам у Франції 14 міл. франків, або понад $1,000,000.

Французька преса пише, що большевики повинні уживати гроший замісць на пусту пропаганду на хліб для голодуючих Москалів, а тоді не потребували би жебрати для голодних по чужих краях.

Французьке правительство не гадає давати большевицькому урядови жадної позички на жадну ціль, без огляду на те, що вирішить міжнародня конференція допомоги Росії, яка тепер радить в Брукселі, столиці Бельгії.

ЛУНАЧАРСЬКИЙ ПРО БОЛЬШЕВИЦЬКІ ШКОЛИ В РОСІЇ.

РИГА, столиця Латвії, 6. жовтня. — Сюди приїхав Александер Луначарський, бувший большевицький міністер просвіти, котрий відсі мав намір їхати до Італії на соціялістичну конференцію.

Він сказав, що большевицький центральний уряд постановив віддати школи під управу місцевим властям ,які будуть їх удержувати податками. В сих школах будуть розвивати революційну свідомість, але се не буде примусове. Приватні школи в Росії будуть далі заборонені.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays.
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НАРОДНИЙ ПОДАТОК В СТАРІМ КРАЮ, А ПОЗИЧКА В АМЕРИЦІ.

Нечуваний гнет ляцький не в силі зломити народнього духа в старім краю. Самі відрадні вісти доходять до нас від наших братів і сестер, бо зі всіх писем віє велика любов, посвята та віра в остаточну побіду нашої справи.

Організації наші як політичні так і економічні та просвітні віджили та ведуть завзяту боротьбу з ляцькими окупантами, одні явно а другі таємно.

Наша галицька Національна Рада себто наш народний Парлямент сходиться правильно на свої зібрання, вирішує про найважнійші справи та веде провід у всім публичнім життю галицьких Українців.

Рішеннєм Національної Ради, на внесеннє посла-селянина Тершаківця, наложено на цілу Західну Україну народний податок, щоби дістати средства на удержаннє українських шкіл, які замкнули Ляхи, або яких Ляхи не дозволяють відчиняти.

І ми бачимо, що радо дає наш галицький селянин кварту збіжа від морга, а інший гріш, убраннє і т. п., бо кожний розуміє, що значить освідомлена молодіж, вихована в національній школі. Кожний бачив своїми власними очима, що якщоби ми не були мали до війни своїх приватних шкіл і не були виховували в них нашу молодіж в щиро-українськім дусі, то отверто можемо сказати, що ми не були би всилі вести цеї кріваво̄ї визвольної боротьби, бо не було би кому. Українська школа дала нам українських борців за волю України.

З дописий і писем з краю бачимо як пильно слідять наші брати за життєм американських Українців. Ми бачимо, як вони тішаться Позичкою Національної Оборони. Вони не тілько вірять, що американські браття її зложать, але подали в своїх часописях, що ми її вже зложили.

Що ми маємо на це сказати? Будьмо гідними братьми наших славних борців в старім краю. Зложім і ми свій народний податок, а таким податком є для нас Позичка Національної Оборони.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ТА ЦАРСЬКІ ДОВГИ.

Недавно вернув з Росії американський сенатор Френс. В якийсь час по своїм приїзді вистарався він о авдієнцію у президента Гардинґа, щоби вплинути на нього в справі дипльоматичного визнання большевицького уряду.

Органи большевицьких агентів в Америці широко розтрубіли про сю авдієнцію, хоч після всякої правдоподібности з усіх просьб та налягань сенатора нічого не вийде, та хоч таку саму авдієнцію ті самі агенти признали би непотрібним і нелицюючим підлизуваннєм, якби її зроблено було приміром за признаннєм України.

Ще цікавійше, що большевицькі підсусідки розписалися широко і довго про авдієнцію, якто сенатор Френс явно-славно випинав свою грудь за московських комісарів, якто він адвокатував російським панам комуністам, якто президент Гардинґ головою кивав і красноріჩиво мовчав на всіх мовах, зовсім як в тій леґенді про чудо, в котрім дід говорив до образу, а образ до нього ані разу, — а „забули" написати про дуже характеристичний чи не найхарактеристичнійший уступ з промови сенатора Френса. Се уступ, що відноситься до сплачення державного довгу російської держави. Говорив саме сенатор Френс, що російське большевицьке правительство перед признаннєм повинно очивидно згодитися на заплаченнє державного довгу царської Росії. Річ ясна, що коли адвокат большевиків таке говорив, то він мав повновласть від большевиків таке говорити. Значить, большевики уже годяться на те, щоби платити довги царської Росії. В той спосіб паде ще одна большевицька обіцянка, зроблена ними російському народови. Обіцянка дуже важна, коли пригадати собі, кілько то помиїв вилляли большевики на усіх своїх партійних ворогів, які вказували на потребу заплачення сього довгу, як то вони не лишали на нікому сухої нитки, хто лише смів сказати, що вирікатися довгів може лише не оглядаючийся на слова демагоґ, хлополап. Нині й та большевицька обіцянка йде туди, куди пішли другі большевицькі обіцянки, куди пішла обіцянка робітникам завести робітничий рай на землі, куди пішла обіцянка селянам дати хліба та мира, куда пійшла обіцянка Українцям дати самопризнаннє. І так як колись ми бачили, як большевицькі комісари пакували до розпуку кремінали та начиняли могили людьми, що признавали потребу плачення сього довгу, так ще ми готові дочекатися того, що большевики ще будуть арештувати і розстрілювати московських і українських селян за те, що вони не схочуть платити большевицької драчи на конто заплати царських довгів.

Большевицькі аґенти в Америці бачуть добре, як їх компромітує обіцянка большевицьких комісарів платити за довги царського уряду. Не маючи ніякого оправдання на хлополапську політику московських демаґоґів, вони пробують ратуватися мовчанкою, закриваючи в своїх ґазетах факт, що сенатор Френс щонебудь про плаченнє царських довгів говорив. Тому большевицькі аґенти роблять такий рейвах задля авдієнції сенатора Френса, а про найголовнійшу частину його промови ані чичирк, немовби води в рот набрали і вона там замерзла.

ДЕРЖАВНА НЕЗРІЛІСТЬ ПОЛЬЩІ.

Як Поляки творять нове правительство.

В Польщі є нове правительство, якому вже на підставі того, як воно творилося, можна предсказати важке істнованнє.

Бо Польща се кубло анархії, безладу, якого ще не було в Европі від часу смерти старої Польщі. Тепер се старе кубло безладу знов оживили й віддали йому на поталу сусідні працьовиті народи — „під тимчасову управу". Придивімся очима Поляка, як Поляки правлять своєю державою. Булоб се „правліннє" дуже смішне, якби не було для инших народів таке нещасне. Ось що пише польський поважний дневник „Час" (ч. 211) про те, як творять правительство в Польщі.

Попереднє правительство в Польщі уступає тому, бо наситилося „неправленнєм" (правительство в Польщі ніколи не править). Шарпане звичайно особисто, каже воно собі одного дня: „Маю того досить" — і уступає. Як пригадуємо собі, щоби якийсь польський кабінет (збір міністрів) уступив ізза непорозуміння зі соймом, ізза програмової побіди опозиції (як се буває в правдивих державах). Таких програмових непорозумінь в Польщі нема, бо Польща не має правительства з власною програмою. Не мало програми й правительство Вітоса. Здавалося, що Вітос має нерви як посторонки. Тимчасом він зужився двиганнєм відповідальности за правительство, яке нічим не правило — і скинув зі себе той тягар.

Друга риса польських правительственних змін се те, що кинейого тягару ніхто довший час не може піднести з землі. Оден Ґломбінський поспішився раз, але показалося, що зробив се без підготовки і без зрілого надумання. Всюди в світі твореннє нового правительства мусить попередити сотвореннє соймової більшости. А знов сотвореннє такої більшости залежить від посідання програми. Партії, які мають подібні програми, наперед порозуміваються між собою. А тоді голова держави покликує з тої більшости раду міністрів.

В Польщі зовсім інакше. В ній все залежить не від справ програмових, але від **особистих**. Над цим тратить час і збір партійних голов і соймовий маршалок, бо **в Польщі ціле політичне життє**, заінтересованнє суспільности й пресова дискусія **полягає переважно на справах, — щоб не казати: на сплетнях особистих.**

Голова держави не рішає свобідно про добір міністрів, як того вимагає досвід і практика всіх конституційних держав. В Польщі голова держави звязаний рішеннєм партійних голов. Се практика зла і небезпечна, бо викликає багато трудностей і проволікає крізу в безконечність. Легко собі уявити, яке поле до амбіції і кирині отвираеться там, де про добір людей не рішає оден чоловік, тільки збір. В світі оден рішає про се, хто має бути міністром, — рішає голова держави. А будучий президент міністрів дає голові держави тільки предложення.

Нарешті приходить справа партійного ключа! Правда — і в инших державах є та справа. Але там партії мають багато людей, здібних обсадити кожде місце. В Польщі, де партії не мають вироблених людей, така практика се дурниця, яка доводить до скандалів.

Вислід того всего такий, що правительственні зміни проволікаються в нескінченість. А за той час важиться доля важних справ Польщі. Дрощі мусять проймати навіть найспокійнійших польських політиків на саму думку про те, який вплив мусить мати на польські справи недостача правительства в такім власне часі!

Так пише „Час".

Чиж можна дивуватися, що така держава, маючи ще до того 40% чужого населення, не годна дати собі ради з тим всім? По тім всім можна зрозуміти, що варшавський уряд звертається на всі боки з просьбою о переговори. В Варшаві чують, що Польща не удержиться. Але замість уступитися з чужих земель і занятися упорядкуваннєм своєї, Поляки дальше пробують панувати над иншими народами. І так пробувати-муть доки, поки не розлетиться їх власна держава.

О. Н.

МАХНО.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Сучасні народні повстання на Великій Вкраїні проти московсько-більшевицької влади нагадують часи всенародньої боротьби за волю під Польщею до і після Хмельницького і під Московщиною в часах гетьманщини. Зявлялись тоді одважні, повні посвяти за визвольну ідею, люди і ставали на чолі боровшихся народніх мас. Були це привідці, ватажки народніх повстань, яких так тепло оспівують наші історичні думи. І тепер находяться на Великій Україні такі привідці, ватажки, які, згуртувавши біля себе чимало невдоволених московсько-більшевицьким насильством, ведуть завзяту боротьбу з чужими наїздниками. Одним з найголовнійших привідців повстаньчих відділів за два останні роки є Махно. Людина ця, низького росту, грубої кориністої будови тіла, чорнявого вигляду на обличчю, віком поза сорок, за останні три роки революційного життя на Вел. Вкраїні має вже свою історію.

З цивіля учитель, а з війни офіцир російської армії, вперше появляється він на военно-політичній арені при гетьмані 1918 року. Зібравши невдоволених соціяльно-політичними порядками гетьмана, почав воювати з Німцями, побиваючи маленькі їхні військові відділи і розсіваючись в свою чергу перед значнійшою їхньою силою. Терен першого його виступу, як і взагалі найактивнійшої його военної операції є Лівобережже, точнійше, катеринославська і південна частина харківської та полтавської ґубернії. По селах ставилися тоді до Махна байдуже, бо не знали ще, за що битися. Байдужість цю підтримували його-лоски, росповсюджувані головно Німцями, що „Махно, це розбійник, який вирізує людей і грабує майно, а діяльність його іцлком не має політичного характеру". По упадку гетьмана виступив Махно і проти Директорії, називаючи її буржуазним провліннєм. Взагалі в часах своєї „молодости", до початку 1920 року Махно ушов в спілці з більшевиками, вважаючи їх, бодай хвилево, за найліпших виразників волі укр. народу. Правда, комуністом він не був. В своїй ґазеті і проклямаціях називає він себе анархістом. Всяка власть — на його думку — це тільки насильство над волею всіх. А тому стремів він, як і всякий анархіст, щоб не було ніякої влади, але, щоб кожен жив з другими в добровільній спілці, з якої, коли захоче, зможе виступити. Додать треба, що в останніх часах Махно дуже поправів.

Серед нечуваного безладдя, военної колотнечі і нелюдських оргій, які з приходом більшевиків зілою 1919/20 року широкою хвилею затопили були Вел. Україну, ріжниці політичних поглядів поміж Махном а комуністами були, так би мовити, в сховку. На першому пляні була боротьба з Директорією, а потім з Денікіним та з Вранґелем. Вона й обєднувала покищо Махна з комуністами. Прогнавши одначе зімою 1919/20 року Денікіна з Вел. України взялись були більшевики горячково заводити свої порядки. Та тут вперше почався розбрат між ними а Махном. Махно, противник всякої влади, як теж бачучи величезні насильства більшевицьких комісарів над селянством, головною його підпорою, звернув свою збрую проти дотеперішних своїх спільників. І так з весни 1920 року починається завзята його боротьба з більшевиками. З одної сторони численна, багато разів переважаюча противника, військова сила більшевиків, з другої сторони сила багато меньша, за те незвичайно вишколена і кермована на чудово досвідченою рукою нечувано зручного партизана, яким є Махно, вже другий рік сповнює все Лівобережже тою партизаньщиною, яка ні хвильки супокою не дає тамошнім комуністам, а населенню стає полекшою в здичавілих більшевицьких оргіях на селі. Надаремно кидають більшевики що ліпші свої дивізії в погоні за ним. Вони в безнастанній і несподіваній боротьбі з ворогом тають мов сніг. І так, коли минулого року зімою під Гуляй-Полем катеринославської губернії 5 більшевицьких дивізій оточило було головні сили Махна, а більшевицькі ґазети почали вже були трубіти про його погибіль, він пробився через них, а позвавши на поміч роскидані свої нові відділи, до щенту розбив три дивізії, а дві спаслося стечею.

Щоби зрозуміти чудові успіхи смілої, вірнiще, відчайної партизанської боротьби Махна з більшевиками, треба знати його військову організацію. Перше, що тут кидається в очі, так це залізна військова дисципліна, яку хвалять в ґазетах навіть більшевики. Махновський офіцир в часі боє, це необмежений пан, якого волю сповняють жовніри в секунді. Вони знають, що від цього зависить побіда над ворогом. Далі військовий устрій. Побудований він є на зразок справжніх військових організацій. Все військо (тепер біля 30.000) поділяється на полки від 500—1500 чоловік з офіцирами і полковим штабом на чолі. Полків таких є зараз біля 20. Полки ті діляться на частини: кавалерийські, артилерийські і піхотиньчі. Розділені на ґрупи, оперують вони в один час в ріжних місцях Лівобережжа. Операції ті ведуться після плянів, вироблених в головному штабі під керуванням самого Махна. В штабі цьому є фаховці з офіцирів Галичан і Німців. Щодня виходять з головного штабу прикази і военно-політичні відомости. Підтримуються найтіснійші звязки головного штабу зі всіма відділами-полками, роскиданими по всій лівобережній, а инколи і правобережній Україні. Всі жовніри як і офіцири отримують місячну пенсію як грошима (більшевицькими) так і натурою. Одягнені прекрасно. Кавалерія і артилерія на конях, а піхота на „натачанках", в роді галицьких „фіякрів", тільки далеко більших і міцнійших. На їй знаходиться ще по три або й більше кулеметів (машинових крісів) і 10—15 жовнірів. Військо рекрутується з селян-добровольців, невдоволених більшевиками. Кожен жовнір може кожної хвилі з цього війска виступити і вернутися до дому. Не роблять одначе цього тому, що більшевики, зловивши таких, на місці убивають. Зараз все військо Махна має офіціяльну назву „Першої української повстанчої армії". Тепер що до способу боротьби.

Одною з найхарактернійших прикмет боротьби Махна, а також і всіх партизан на Вел. Україні, це незвичайна їхня швидкість, рішучість і завзяття. Узнавши од своїх шпиґунів про військові пляни більшевиків, або господарчі заходи пр. збирання хлібної роскалдки з селян, блискавично нападають чи на більшевицьке військо чи на які маґазини, громом сповняють згори намічену роботу і діпявши цілі, блискавкою щезають. Більшевицькі комісари ледви вспівають сховатися, а більшість з них в тих випадках гине. Простих більшевицьких жовнірів раніще Махно розброював і пускав на волю, тепер убиває. Річ в тім, що більшевики перші начали цю поведінку, немилосердно вбиваючи кожного махновського жовніра, попавшогося в їхні руки. Особисто два рази переживав я махновську „окупацію". Раз було це в осени минулого року в повітовому місті Ізюмі, харківської губернії. Як раз зібрали були більшевики з селян оружною силою чимало збіжа, призначеного для Москви. Тому стояло тут два полки піхоти і біля триста міліціонерів. В місті як будьто був спокій і ніхто не предчував близької біди. Нагло біля четвертої години по полудни з чотирьох сторін міста погулась сильна гарматня пальба. За нею, мов спід землі виросли махновські натачанки, а все місто вмить зароїлось од махновської піхоти, перемішаної з кавалерією. Біля касарень почулась крісова стрілянина, залопотіли кулемети, а потім нагло все затихло. По головних улицях горячковий рух Махновців. Говорять, що разброїли і розігнали три тисячі більшевицьких солдатів, комісарів повбивали і підпалили маґазини зі збіжем, призначеним для Москви. Дійсно, на небі, в тій стороні, де були склади збіжа, появились чорні стовбури диму. Понищили теж телеграфічні і телефонічні апарати на почті і стації. Половивши значніших комуністів, забрали з собою. Увільнили з тюрми біля 300 арештантів-селян, а будинок спалили. Увільненим предложили або пристати до них, або йти, куди захочуть. При розброюванню більшевиків забрали багато зброї. Всі розброєні серед великої паніки розтеклись, куди хто міг. Ціла ця „окупація" продовжувалась не більше 5 годин. Як нагло прийшли, так нагло щезли. А куди, ніхто не знав. Поки з Харкова прийшла погоня, по повстанцях й слід застив.

В повиций спосіб нападають на більшевицькі установи на Вел. Україні всі партизани, в більшому або меньшому тільки гурті. Инколи напади такі одбуваються під самим Харковом, під носом самого Раковського (пр. Коломаки, Змійов). Що до успіху, то треба додати, що дуже а дуже рідко трапляється, щоб напади ці кінчалися невдачою. Не меньше смілі напади роблять відділи Махна на проїзджаючі військові потяги. Особливо тоді, коли зачувають про багате військове майно. Забірають його, а роздягнених більшевиків пускають „на всі чотири". При баталії ні один махновський жовнір чи взагалі повстанець ніколи не здається добровільно в полон, знаючи, які нелюдські муки там його чекають. Радше смерть як полон. Звідціль таке завзяття у повстанців.

Накінець згадати треба ще одну обставину, незвичайно спriятливу для военних операцій не тільки Махна, але й всіх партизан на Вел. Україні, а без чкої вони чи й сам Махно не продержався-б й одного дня. Це величезна симпатія селянства. Найбільшу симпатію селян на Лівобережжу, точнійше, згаданих вище трьох губерній, зискав Махно з хвилі рішучого бою з більшевиками. В часі його злуки з ними, селяне відносилися до його байдуже. Фронт перемінили вони з 1920 року. Зараз з все селянство Лівобережжа дивиться на Махна, як на найдущого свого оружного заступника перед більшевицьким насильством. Тому помагають йому всіми силами чи харчами, чи кіньми, чи переховуванням його військових відділів, чи подаваннєм звісток про рух військових більшевицьких частин — коротко, селянство це руки і вуха Махна. Зате не допускає він, після сил своїх, до здирства селян більшевицькими комісарами, розбиваючи їхні харчові відділи, ослаблює военну й адміністраційну силу комуністів над селянами і взагалі улекшує долю селянських мас Лівобережжа, будучи під дану хвилю виразником їхньої волі. А воля ця проявляється кличем: „Геть московських і жидівських комуністів, Хай живе самостійна „Україна!" Клич цей є тепер кличем Махна. Не даром почуєте зараз на Лівобережжу на більшевицьких мітінґах одинокі обвинувачення комуністів, що буцім то всі селяне є Махновцями. Яко протестанти проти більшевицького поневолення, вони ними зараз є. Тому в боротьбі з Махном не поможе комуністам ні аґітація проти-махновська поміж селянами, ні численні дивізії московського війска (Українців, хоча їх в червоній армії дуже мало, на Махна не посилають, бо бояться зради), ні ніякі шпиґунські організації, в роді комнезаможів, чрезвичайок і т. д. бо Махнові помагають селяне, а сила ця є непереможною. Тому брехливими є всякі більшевицькі звістки про розбиття Махна. Вони сотні разів „розбивають" його вже другий рік, а він всетаки аперує проти них.

Махно є тепер зразком що до военної організації і способу партизанської боротьби на Вел. Україні для всіх партизанських груп, оперуючих самостійно проти більшевиків, як пр. брати Дерещуки на Правобережжу, Савонів на північній Слобожанщині і багато-багато инших.

Накінець кілька слів про цінність махновської теперішньої роботи для відродження Великої України. Будучи анархістом, в перших часах своєї революційної діяльности, Махно зеднався був з більшевиками і виступив проти законної влади, — Директорії. Тоді був він руйнуючим, шкідливим елементом для Вел. України. Не даром селянські маси ставились тоді до його байдуже, а то й ворожо. З хвилею переходу його в лягер більшевицьких ворогів, селяне єднаються з ним, підпомагають його всяко. З початку 1920 року Махно вперше на стало переходе в укр. лєгер, викидаючи гасло оружної боротьби з комуністами за „Самостійну Україну". До цього штовхнула його селянська стихія. Правда, минулого року в осени, на дуже короткий час, бо на місяць, обєднався був Махно з більшевиками для боротьби з Вранґелем, але обєднання це було дипльоматичним маневром, щоб захватить од більшевиків багато зброї і одежі, бо негайно по розбиттю Вранґеля, виповідає комуністам ще завзятійшу війну. Про анархізм Махна селянство нічого не знає, ба й знати не хоче. Воно знає тільки Махна, як незрівнаного партизана в боротьбі з більшевиками і як такого його цінить. Тому Махно, як елемент неґативний, як збройний протестант проти більшевицького насильства на Вел. Україні є людина цінна. З упадком одначе більшевизму і с приходом менту будови Укр. Держави, прийдеться подякувати Махнові за його службу в боротьбі з більшевиками і вияснити, що час анархізму для України ще далекий.

Львів, дня 15. вересня, 1921.

Василь Білинський.

ПОВІДОМЛЕННЄ.

Отсею дорогою повідомляється усіх відпоручників, які мають удатись в депутаці до Вашінґтону в справі нашого рідного краю, що нині ми вислали їм відповідні інструкції до яких вони мусять абсолютно застосуватись і виповнити се, о що їх там проситься, **безпроволочно по їх одержанню.**

З причини, що дуже короткий час ділить нас до виізду до Вашінґтону, длятого треба конечно зрозуміти, що найменше відтягненнєся з полагодженнем сих інструкцій, може вийти в некористь нашій справі.

Філаделфія, Па., 10-го жовтня 1921.

ЗА ЛІҐУ УКРАЇНЦІВ АМЕРИКАНСЬКИХ ГОРОЖАН ТА БУВШИХ ЖОВНІРІВ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ.

Теодор Грицей, предс.
Андрій Шостак, секр.
Мих. Дармограй, капітан

ДІМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО КОМІТЕТУ НА ПРОДАЖ.

Екзекутива Українського Народнього Комітету оголошує, що згідно з рішеннем 2. Народнього Зїзду з дня 1. лютого 1921 р., виставляється на продаж дім У. Н. К. під ч. 30 Іст 7-ма ул. в Ню Йорку. Зголошення належить посилати до канцелярії У. Н. К. під висше поданою адресою.

Ню Йорк, дня 7. жовтня, 1921.

ЕКЗЕКУТИВА У. Н. К.:
Володимир Лотоцький, голова
о. Вол. Лотович, заст. голови;
Дмитро Андрейко, касієр;
Іван Добрянський, секретар;
Евген Якубович, член Екз.

NEW CASTLE, PA.

Проситься Українців з Ню Кестл, Па., зійтись в неділю, 16. жовтня о 5-тій годині пополудни до дому Онуфрія Вересюка, де буде обговорена справа Позички Національної Оборони.

Кружок Українців.

ДОПИСІ

СПРІНҐ ВАЛЕЙ, Н. Й.

Справа політичної оборони Східної Галичини.

Українська громада у Спрінґ Валей стежить все пильно за подіями політичного визволення Східної Галичини і не занедбує ні одної нагоди, щоби своїм голосом не помогти як найскоршому визволенню рідного краю з лютої польської неволі.

За стараннєм товариства „Просвіта", від. 16. У. Н. Союза, зістав скликаний в неділю, 18. вересня б. р., мітінґ в справі національної позички для здобуття і закріплення незалежности Галицької Держави. Предсідатель згаданого товариства, п. Йосиф Цаповський, пояснив членам ціль скликаного мітінґу, а відтак говорив: „Як знаєте, наша рідна вітчина, то є українська Галичина, вже два роки стогне в тяжкім ляцькім ярмі. Лютий наш ворог, Лях, наложив важкі кайдани на наших братів та сестер. Се такі кайдани, яких ще доси цивілізований світ не бачив! Жорстокий Лях пустив з димом цілі наші села, вимордував наше безборонне населеннє, а хто ще лишився при життю, того він замкнув у тюрму і там додушує голодом та смертельними побоями. Чи ми справді покинемо наших рідних братів і сестер, наших бідних вдів, сиріт і калік та наших старeньких родичів на поталу ляцькому розбишакови? Чиж ми не нарід? Чи ми не вміємо стати в обороні своїх братів? Ми знаємо, що жовнір потребує оружа, але без гроший оружа він не дістане. Коли будуть гроші, то поведеться дальше боротьбу з ворогом; а як не буде гроша, то наші народні провідники мусять стати на ласку і неласку ворога. Тому то правительство Західно-Української Народної Републики віднеслося до нас, американських Українців, з просьбою о поміч, о ратунок. Тож в кого лише б'ється українське серце, сей повинен купити Бонд Національної Оборони".

По короткій дискусії ухвалено, щоби з каси товариства купити один бонд за 25 долярів (а мусимо на сім місци зазначити, що нас тут живе маленька горстка Українців, і що лише сего року товариство „Просвіта" скінчило будову свого власного дому, тож каса зістала вичерпана) і припоручено касієрови товариства вислати сі гроші в призначене місце. Окрім того поодинокі члени деклярували кількanайцять Бондів Свободи.

Але так, як базилянови Борискови в Скрентоні не є до смаку, щоби Галичину визволити з ляцької неволі, так і в нашій громаді знайшлися такі Бориски, що не хотять, аби наш любий край був освободжений.

Тож я тепер відзиваюся до тих, котрі цофаються то взад то вперед, котрі самі не знають, що вони є, покидають своє, а шукають за чужим: Не будьте запроданцями свого рідного краю, свого народу і своєї мови! Почуйте розпучливий голос своєї рідні! Повиймайте зі своїх уший приглушуючу вату, а на місце твердого каменя вложіть у свої груди мягке і чуле серце! Відізвіться на той плач українських вдів і сиріт, котрі пропадають без куска хліба, а ще до того в ляцькій неволи! Не відвертайте своїх очий від своєї Матери України, котра простягає до вас свої висохлі руки аж тут далеко за море і просить у вас помочі, щоби ви ратували її з ляцької кормиги. А ви, замість хліба, кидаєте на свою Неньку Україну каменем!

Знаєте добре, зацофанці, скільки там, у старім краю, положило свої голови в молодім і старім віці. А за що? За свій край, за свою вітчину! Може ще собі пригадуєте ту хвилю, як ваші родичі і рідня виправляли вас сюди за море, як вони гірко за вами плакали і тужили, як наказували і просили зі слезами в очах, аби ви не забували за них, не забували за свої народні обовязки, щоби ви плекали і заховували свій обряд і свою мову. А ви спитайтеся самі себе, чи ви так робите? Ви приїхали тут і за все забули! Забули за своїх родичів, за свою рідню, за своїх приятелів, а вже навіть забуваєте за свій край рідний. Нехай вам Україна не буде солию в оці, а колькою в боці. Вже маємо досить виродків, котрі кидають камінnєм на все, що українське. Ліпше була би ваша мати зробила, як би вас була в колисці придусила! Як не любите України, то їдьте там, де є Лейба Троцький, або до Скрентону, а там може вам Поляки з Варшави пришлють смердячих ковбас. Там буде для вас, для зацофанців, добре місце і там не будете жадних бондів купувати. А в кого ще б'ється щире серце українське, то той скаже, що і без вас, зацофанців і виродків, Україна буде! Чуєте? Мусить бути! Ще не у всіх закаменіло серце так, як у вас. А ваші рідні діти будуть колись вас також проклинати за те, що ви їм не даєте жадного народного виховання і стараєтеся тримати їх в такій темноті, якою ви самі зістали затемнені.

Життє чоловіка дорозше ніж гроші. А скільки там свіжих могил у нашій вітчині! І понад ті могили сумно чорний ворон краче. А хто в тих могилах лежить? — спитайте самі себе. Лежать у них ваші браття, лежить горде козацтво, що зложило свої буйні голови на народнім жертвеннику — за свою вітчину. То вони свого життя не пожалували, а ви жалуєте дати своїй вітчині тих пару долярів? Схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде! Розкуються незабаром זаковані люди і настане суд!

А в кого б'ється щире українське серце, той нехай возьме собі на увагу отсі мої слова: Не дивіться на тих зацофанців! Нехай не буде між нами ні одного такого, котрий не купив би Бонду Свободи! Коли ми розкупимо бонди своєї держави і визволимо свій рідний край з лютої ляцької неволі, то тоді наш бідний, винищений кровожадним наїзником нарід заспіває нам грімко „осанна!" і не забуде нашої помочі до суду-віку!

Громадянин.

ПЕОРІЯ, ІЛЛ.

Маленька, але важненька громада.

Одною може з найменьших українських громад в Америці є громада в місті Пеорії, яка числить всего 10 членів, згуртованих в 190-тім відділі У. Н. Союза. Громада невеличка числом, бо і в Пеорії не живе більш Українців-Галичан, але за се та громада є сильна духом і ціла віддана українській народній справі. Доля дорогої її серцю батьківщини не є для сеї патріотичної громади байдужною, тому вона, о скільки є у неї сил, старається допомогти рідному краєви і народови в його визвольній боротьбі.

Щоби допомогти вдовам і сиротам по упавших у боротьбі за незалежність і права українського люду героях, пеорійська громада уладила вечерок, з якого дохід в сумі 50 долярів вислано на заснованнє захоронки на місто і повіт Збараж. Гроші вислано до Окружного Українського Горожанського Комітету в Збаражі, на руки касієра того-ж Комітету.

На мітінґу, який відбувся дня 17. вересня б. р., одноголосно ухвалено зложити свій гріш на закупно Бондів Національної Оборони. На сю ціль зложили зараз готівкою: Лука Пайончківський і Атаназій Куш по $50, Василь Бігун $10, а Корнило Капінус $5. Решта членів записалася на більші або меньші суми.

Однодушність ухвал, коли ходить о загальні народні справи, повна підпорядкованість одній ідеї, є побудкою, яка керує українськими громадянами з Пеорії. Не вмре наша справа, коли у нас є і буде більше таких примірних громад!

Желаю сій патріотичній громаді і на дальше так горячо обстоювати права свого поневоленого народу. А в імени пеорійської громади кличу до других, хай ідуть її слідом. Не час на сварки і особисті порахунки. Хвиля, яку тепер переживаємо, є дуже важна! Вона пройде і не вернеться, тож використаймо її, о скільки на се у нас є сил, аби не заслужити собі перед історією імени виродних синів.

До нас, американських Українців, кличе за допомогою наша скривавлена Ненька Україна, її красші сини, які зложили свої буйні голови по її розлогих степах у боротьбі з наїзником. До нас кличе весь український нарід зпід тяжкого ляцького ярма. Ми не сміємо бути байдужними в хвилі, коли весь український нарід веде нерівну боротьбу на життє і смерть з гнобителями. Тож доложім і ми рук до загальної справи.

Бонди Національної Оборони хай докажуть, що ми є разом з цілим українським народом; хай докажуть перед світом і перед нашими гнобителями, що ми всі хочемо, мусимо і будемо вільним народом, хазяїном у своїй хаті і на своїй земли!

Антін Батюк, пор. У. С. С.

РОСФОРД, О.

Під увагу Українцям, поки ще час!

Від часу, як появилися відозви і поклики в наших часописях від українсько-галицького правительства о позичку до нас, Українців в Америці, уроженців Східної Галичини, зачали наші росфордські Українці ріжні розговори за сю позичку.

„Є богато таких, котрі кажуть: „Ми би дали, як би то з того що було і коби воно було певно. Бо ми вже раз дали, тай надармо". Я сего не перечу, що ви вже раз дали, але то не досить. Коли ми раз упали, то ми не повинні вже тихо сидіти і чекати, що нам доля принесе, але ми повинні ще з більшою завзятостю і запалом любови до нашого страшно страждаючого народу повстати до боротьби проти ворога за нашу свободу. Не упадайте, Браття, духом, та не тратьте єдности, бо як єдність буде між нами, то „згинуть наші вороженьки як роса на сонци"!

Скажете, що се неправда. А ну возьмім за примір бувшу війну. Чиж Франція перестала воювати тоді, коли Німці розбили її армію та майже здобули її столицю, Париж? І хто виграв: чи той, що хотів завоювати чужий край, чи той, що боронив свого краю і народу? А власне той другий, бо по стороні Франції була правда, а за правдою повстали другі народи. Таксамо і ми, Браття і Сестри, діти одної Матери. Правда по нашій стороні, бо ми не йдемо по чуже, але боронимо свого. І ми виграємо, поборемо ворога, і другі нам поможуть. Лиш єдности і бодрого духа нам треба!

Купуйте бонди! Се є наша боротьба! Дай десять або двайцять пять долярів, та ратуй тую обдерту, обпалену, у власній крови обмочену, в страшні кайдани закуту Матір. Тая матір збезчещена — се наш рідний край, наша прекрасна Галичина. Вона кличе голосом розпуки: „Ратуйте мене, дітоньки, бо ви вільні, на свободі, а я немічна, під сю пору в кайдани закута, рушитись не можу під загрозою смерти".

Ми не повинні слухати ляцько-большевицького крику „не купуй, не дай!", бо сим криком наші вороги пробують нас розбити, розєднати, завдати смертельний удар для нашого народу.

Закупім бонди всі як оден, та най скавулїннє ляцьких Бриськів відібється о нас так, як горох від стіни.

Хто не закупить українського бонду, бодай найменьшого, той є наш ворог, зрадник свого народу. Наш нарід кине страшну клятву на него! Тож не будьмо невірні, але вірні! Борімся, а поборемо! В єдности сила!

М. Копистинський.

ДАНБУРИ, КОНН.

Маленька громада.

У нашій місцевости є маленька горстка Українців, усього яких 10 родин, і то не всі одного духа. Маємо ми тут відділ (381-ший) У. Н. Союза, а в нім 9 членів. Коли ми почули, що наші старокраєві браття і сестри витягають свої руки до нас і просять о визволеннє їх з рук ляцьких яструбів, та що розпочалася Позичка Національної Оборони Східної Галичини, наш предсідатель дав розказ секретареви, щоби він скликав збори.

Сі збори відбулися 30. серпня б. р. Перше слово мав Йосиф Волк, котрий представив присутним пекучу справу української державної позички в цїли визволення Східної Галичини з ляцького ярма. Мали ми тут трохи баламути з нашими перекінчиками та з тими жидівськими наймитами, але то не дивниця, бо їх чорт розсіяв по цілому світі. Ми, яко щирі патріоти, зложили готівкою 140 долярів, які вислано на руки нашого представництва у Вашінґтоні. Складка була така: Братство св. Николая, від. 381. У. Н. Союза, $50; А. Бойко $25; Й. Волк, М. Маркевич, М. Майчик, Д. Іванишка і С. Сверлюк по $10; Й. Плішка і С. Резнік по $5. Один галицький римо-католик, Іван Блават, котрий відчуває біль наших родимців у Галичині і несправедливість ляцьких яструбів, купив також бонд за 5 долярів. Честь йому за се і слава!

Хочу поспитатися тут одного тутешного ляцького підлизника, що він має за смак в тих проклятих Ляхах, та ще жадає, щоби в Польщі був король.

Браце варяце! Чи ти думаєш, що як прийдеш в той проклятий кагал, то будеш мати яку віру в Ляхів? Чи вони дадуть тобі який пошановок за те? Чи ти будеш мати яке право в них? Нічого ти від них, браце варяце, не дістанеш, але за се твоя рідна мати проклене тебе раз на все! Ти ще й жадаєш, щоби в ляцькім краю був король. А може ти сам хочеш бути тим королем? Коли так, то попроси нас, а ми тебе укоронуємо! Знаю докладно, що ти сам не вимишляєш таких дурниць, бо у тебе в голові січка, але як тобі твоя жінка що скаже, то ти се уважаєш за святу правду. Браце варяце! Оглянься назад себе та спамятайся, що ти робиш, бо наступає зла година для тебе! Ти забогато віриш Полякам, але вони тобі не вірять ані за цента, тільки нагайку рихтують для тебе!

А ви, жидівські наймити (чи там большевики), читайте більше і частійше українські часописи, то будете знати, що є большевизм, а що рідна мама.

М. Маркевич.

ПОДЯКА.

Я, член У. Н. Союза, складаю сердечну подяку Головному Урядови У. Н. Союза за уділеннє мені запомоги в сумі 75 долярів. Таксамо дякую всім членам нашої дорогої організації, а зокрема всім членам мого товариства, „Запорожська Січ", від. 234 У. Н. Союза, і його Урядови, за їх щиру працю й заходи, що постарались і помогли мені в теперішній моїй біді. Желаю нашому У. Н. Союзови як найліпшого розвитку! — **Николай Гавриш.**

ГАВАЙСЬКІ ОСТРОВИ.

(З Бюлетену Географічного Тов.).

На широкому морю поміж Америкою, Азією і Австралією лежить група т. зв. Гавайських островів, тепер в руках Злучених Держав як одна з їхних „територій", яку, між иншим вважають за найважнійшу стратегічну і морську позицію на Тихім Океані. Та се не єдина слава за Гавайськими островами. Загально признають їм богато красшу прикмету, а саме, що се одна з найкрасших країн світу. Положені на півдни, в т. зв. під тропічній полосі землі, Гавайські острови пишаються всею красою півдня, вічною зеленю буйних лісів і лугів, вічно голубим небом та все цвитучими роскішними квітками, та разом з тим немає там тих недогод, які стрічається всюди в південних країнах: в лісових нетрах немає ні гадюк ні їдовитих комах і ростин, воздух взагалі сухий і підсоня не таке горяче як в инших країнах також саме на півдни.

Еспанські моряки відкрили Гавайські острови ще в 1555 році, але не зголосили ніяких претензій на власність Еспанії і лишили Гаваї фактично забутими в Европі. Двіста літ пізнійше заїздив туди відомий англійський мореплавець Кук, та правильні зносини Гавайців з широким світом почались аж в кінци 18-ого століття, коли після обявлення независимости Злучених Держав американські кораблі з Бостону почали щораз частійше пускатись на Тихий Океан.

Бостонські купці застали кождий остров під своїм окремим королем; на найбільшім було їх аж двох. Один з них дістав від американських купців стрільного оружя і амуниції і успів запанувати над прочими як гавайський Наполеон під іменем Камегамеги Першого. Торговля з Гавайцями американським купцям дуже понадобилась: за одежу та блискучі камінчики і дешеве намисто вони вивозили цілими кораблями дорогоцінне сандалове дерево. Не забували імпортувати й міцну горівку, за яку від полудиких Гавайців всего можна було купити. Легеке життя під південним сонцем заманювало туди й чимало авантюристів та дезертирів з американських кораблів. В 1820 році, приїхали туди, теж з Бостону, християнські місіонарі, на котрих, між иншим, купці жалувались, що, мовляв, навчають Гавайців яка дійсна вартість їхного товару і що десять заповідей божих для успішної торговлі основа зовсім непідходяща.

Аж мало не до кінця 19-ого століття Гаваї як так зберегли свою независимість, хоч були за них суперечки поміж Злученими Державами, Францією і Англією. Та число американських поселенців зростало і в 1893 вони повстали проти Гавайської королеви Ліліокалені і звернулися до правительства Злучених Держав, щоб анектувало всі острови. Американське правительство тоді ще вагалося, та в 1898 році, підчас еспансько-американської війни, конґрес рішив заняти Гавайські острови як американську територію.

Усі Гавайські островиє вулканічного походження і вульканічна земля все дуже родюча. Головний продукт Гаваїв цукор, котрого продукція в 1920 році дійшла до 78 міліонів долярів. Що до продукції цукру Гаваї займають трете місце після Куби і Джави.

Населення тепер дуже мішане й дуже ріжнородне. В той час, коли Гавайські острови увійшли в зносини з цивілізованими країнами, населення там мало бути кількасот тисяч, та „цивілізовані хороби" винищили те первісне населення так, що в 1920 році у сіх чистокровних Гавайців було лиш 22.000, а мішаної крови 16.000, разом менш як 15 процент всего населення 255.912 голов. Американці і північні Европейці творять 10 процент населення, Португальці 9, Еспанці 3 процент. Більшість населення, звиш 60 процент, се Японці, Китайці і Филипінці; найбільше Японців.

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ДЖЕМЕЙКА, Н. Й. Бр. св. Юрія, від. 160, повідомляє, що надзвичайний мітінґ відбудеться о 7-мій годині вечером в суботу, 15. жовтня, в гали Кицмана під ч. 102 Ракавей Ровд. На порядку нарад підписаннє Позички Оборони Східної Галичини. Неявившийся член заплатить кару 25 цнт., а урядник 50 цнт. — І. Притика, предс.; Л. Ковальчук, секр.

ІРІ, ПА. Бр. св. Петра і Павла, від. 40, повідомляє, що чвертьрічний мітінґ відбудеться о 3-тій годині пополудни, в неділю, 16. жовтня, в гали Ф. Салайчика під ч. 908 Гесс Аве. На порядку нарад буде звіт з приходів і розходів за минувших три місяці, отож явіться Браття, як оден і старайтеся привести хоть по одному новому членови. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Й. Вітковський, предс.; Н. Гаврилів, секр.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. Николая, від. 104, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться о 3-тій годині пополудни в неділю, 16. жовтня, в гали Івана Ваверчака під ч. 782 Стейт стр. Просимо членів запамятати собі адресу нашої нової мітінґової галі. — М. Вітів, предс.; В. Стецко, секр.

ФІНІКСВІЛ, ПА. Бр. св. Петра і Павла, від. 321, повідомляє, що місячний мітінґ відбудеться о 2-гій годині пополудни в неділю, 16. жовтня, в домі Д. Ґрабовського під ч. 311 Емет стр. На порядку нарад є важна справа до полагодження. Кождий член має явитися. — І. Гозияш, предс.; А. Малик, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Тов. ім. Івана Франка, від. 83, повідомляє, що надзвичайний мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 16. жовтня, в гали Укр. Ам. Горожан під ч. 822 Френклін стр. Проситься довгуючих членів, аби вирівнали свої належитости. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — С. Чорномаз, секр.

ПАСЕЙК, Н. ДЖ. Бр. св. Володимира, від. 42, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться о 2-гій годині пополудни в неділю, 16. жовтня, в гали Укр. Нар. Дому під ч. 148 Гоп Аве. На порядку нарад справа щодо уряду касієра і купованя бондів на здобуттє Східної Галичини. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Д. Білох, предс.; М. Мельник, секр.

МІЛВОКІ, ВІС. Тов. ім. Богдана Хмельницького, від. 47, повідомляє, що надзвичайний мітінґ відбудеться о 7-мій годині вечером в пятницю, 21. жовтня, в гали церковній при Скат стр. Проситься всіх членів явитись на той мітінґ, а не відкладати до другого мітінґу, бо важні справи ніколи не полагоджуються без членів як належиться. — М. Стасюк, предс.; Ф. Барсук, секр.

СИРАКЮЗ, Н. Й. Подаю до відома, що тов. „Запорожська Січ", від. 317, відклали свій мітінґ з дня 9. жовтня на день 16. жовтня б. р., з тої причини, що дня 9. жовтня відбувалося віче в справі купна бондів на визволення Галичини. — І. Чернатович.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays.
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НАРОДНИЙ ПОДАТОК В СТАРІМ КРАЮ, А ПОЗИЧКА В АМЕРИЦІ.

Нечуваний гнет ляцький не в силі зломити народнього духа в старім краю. Самі відрадні вісти доходять до нас від наших братів і сестер, бо зі всіх писем віе велика любов, посвята та віра в остаточну побіду нашої справи.

Організації наші як політичні так і економічні та просвітні віджили та ведуть завзяту боротьбу з ляцькими окупантами, одні явно а другі таємно.

Наша галицька Національна Рада себто наш народний Парлямент сходиться правильно на свої зібрання, вирішує про найважнійші справи та веде провід у всім публичнім життю галицьких Українців.

Рішеннем Національної Ради, на внесенне посла-селянина Тершаківця, наложено на цілу Західну Україну народний податок, щоби дістати средства на удержанне українських шкіл, які замкнули Ляхи, або яких Ляхи не дозволяють відчиняти.

І ми бачимо, що радо дає наш галицький селянин кварту збіжа від морга, а інший гріш, убранне і т. п., бо кожний розуміє, що значить освідомлена молодіж, вихована в національній школі. Кожний бачив своїми власними очима, що якщоби ми не були мали до війни своїх приватних шкіл і не були виховували в них нашу молодіж в щиро-українськім дусі, то отверто можемо сказати, що ми не були би всилі вести цеї крівавої визвольної боротьби, бо не було би кому. Українська школа дала нам українських борців за волю України.

З дописий і писем з краю бачимо як пильно слідять наші брати за життем американських Українців. Ми бачимо, як вони тішаться Позичкою Національної Оборони. Вони не тілько вірять, що американські браття її зложать, але подали в своїх часописях, що ми її вже зложили.

Що ми маємо на це сказати? Будьмо гідними братьми наших славних борців в старім краю. Зложім і ми свій народний податок, а таким податком є для нас Позичка Національної Оборони.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ТА ЦАРСЬКІ ДОВГИ.

Недавно вернув з Росії американський сенатор Френс. В якийсь час по своїм приїзді вистарався він о авдієнцію у президента Гардинга, щоби вплинути на нього в справі диплоьматичного визнання большевицького уряду.

Органи большевицьких агентів в Америці широко розтрубіли про сю авдієнцію, хоч після всякої правдоподібности з усіх просьб та налягань сенатора нічого не вийде, та хоч таку саму авдієнцію ті самі агенти призналиби непотрібним і нелицюючим підлизуваннем, якби її зроблено було приміром за признаннем України.

Ще цікавійше, що большевицькі підсусідки розписалися широко і довго про авдієнцію, якто сенатор Френс явно-славно випинав свою грудь за московських комісарів, якто він адвокатував російським панам комуністам, якто президент Гардинг головою кивав і красноріечиво мовчав на всіх мовах, зовсім як в тій леґенді про чудо, в котрім дід говорив до образу, а образ до нього ані разу, — а „забули" написати про дуже характеристичний чи не найхарактеристичнійший уступ з промови сенатора Френса. Се уступ, що відноситься до сплаченя державного довгу російської держави. Говорив саме сенатор Френс, що російське большевицьке правительство перед признаннем повинно очивидно згодитися на заплаченне державного довгу царської Росії. Річ ясна, що коли адвокат большевиків таке говорив, то він мав повновласть від большевиків таке говорити. Значить, большевики уже годяться на те, щоби платити довги царської Росії. В той спосіб паде ще одна большевицька обіцянка, зроблена ними російському народови. Обіцянка дуже важна, коли пригадати собі, кілько то помиїв вилляли большевики на усіх своїх партійних ворогів, які вказували на потребу заплачення сього довгу, як то вони не лишали на нікому сухої нитки, хто лише смів сказати, що вирікатися довгів може лише не оглядаючийся на слова демаґоґ, хлополап. Нині й та большевицька обіцянка йде туди, куди пішли другі большевицькі обіцянки, куди пішла обіцянка робітникам завести робітничий рай на землі, куди пішла обіцянка селянам дати хліба та мира, куда пійшла обіцянка Українцям дати самопризнанне. І так як колись ми бачили, як большевицькі комісари пакували до розпуку кремінали та начиняли могили людьми, що признавали потребу плачення сього довгу, так ще ми готові дочекатися того, що большевики ще будуть арештувати і розстрілювати московських і українських селян за те, що вони не схочуть платити большевицької драчи на конто заплати царських довгів.

Большевицькі аґенти в Америці бачуть добре, як їх компромітує обіцянка большевицьких комісарів платити за довги царського уряду. Не маючи ніякого оправдання на хлополапську політику московських демаґоґів, вони пробують ратуватися мовчанкою, закриваючи в своїх ґазетах факт, що сенатор Френс щонебудь про плаченне царських довгів говорив. Тому большевицькі аґенти роблять такий рейвах задля авдієнції сенатора Френса, а про найголовнійшу частину його промови ані чичирк, немовби води в рот набрали і вона там замерзла.

ДЕРЖАВНА НЕЗРІЛІСТЬ ПОЛЬЩІ.

Як Поляки творять нове правительство.

В Польщі є нове правительство, якому вже на підставі того, як воно творилося, можна предсказати важке істнованне.

Бо Польща се кубло анархії, безладу, якого ще не було в Европі від часу смерти старої Польщі. Тепер се старе кубло безладу знов оживили й віддали йому на поталу сусідні працьовиті народи — „під тимчасову управу". Придивімся очима Поляка, як Поляки правлять своєю державою. Булоб се „правлінне" дуже смішне, якби не було для инших народів таке нещасне. Ось що пише польський поважний дневник „Час" (ч. 211) про те, як творять правительство в Польщі.

Попереднє правительство в Польщі уступає тому, бо наситилося „неправленнем" (правительство в Польщі ніколи не править). Шарпане звичайно особисто, каже воно собі одного дня: „Маю того досить" — і уступає. Як пригадуємо собі, щоби якийсь польський кабінет (збір міністрів) уступив ізза непорозуміння зі соймом, ізза програмової побіди опозиції (як се буває в правдивих державах). Таких програмових непорозумінь в Польщі нема, бо Польща не має правительства з власною програмою. Нємало програми й правительство Вітоса. Здавалося, що Вітос має нерви як посторонки. Тимчасом він зужився двиганнем відповідальности за правительство, яке нічим не правило — і скинув зі себе той тягар.

Друга риса польських правительственних змін се те, що киненого тягару ніхто довший час не може піднести з землі. Оден Ґломбінський поспішився раз, але показалося, що зробив се без підготовки і без зрілого надумання. Всюди в світі твореннє нового правительства мусить попередити сотворенне соймової більшости. А знов сотворенне такої більшости залежить від посідання програми. Партії, які мають подібні програми, наперед порозуміваються між собою. А тоді голова держави покликує з тої більшости раду міністрів.

В Польщі зовсім інакше. В ній все залежить не від справ програмових, але від **особистих**. Над цим тратить час і збір партійних голов і соймовий маршалок, бо **в Польщі ціле політичне життє**, заінтересованне суспільности й пресова дискусія **полягає переважно на справах, — щоб не казати: на сплетнях особистих.**

Голова держави не рішає свобідно про добір міністрів, як того вимагає досвід і практика всіх конституційних держав. В Польщі голова держави звязаний рішеннем партійних голов. Се практика зла і небезпечна, бо викликає багато трудностей і проволікає крізу в безконечність. Легко собі уявити, яке поле до амбіції і кирині отвирається там, де про добір людей не рішає оден чоловік, тільки збір. В світі оден рішає про се, хто має бути міністром, — рішає голова держави. А будучий президент міністрів дає голові держави тільки предложення.

Нарешті приходить справа партійного ключа! Правда — і в инших державах є та справа. Але там партії мають багато людей, здібних обсадити кожде місце. В Польщі, де партії не мають вироблених людей, така практика се дурниця, яка доводить до скандалів.

Вислід того всего такий, що правительственні зміни проволікаються в нескінченість. А за той час важиться доля важних справ Польщі. Дрощі мусять проймати навіть найспокійнійших польських політиків на саму думку про те, який вплив мусить мати на польські справи недостача правительства в такім власне часі!

Так пише „Час".

Чиж можна дивуватися, що така держава, маючи ще до того 40% чужого населення, не годна дати собі ради з тим всім? По тім всім можна зрозуміти, що варшавський уряд звертається на всі боки з просьбою о переговори. В Варшаві чують, що Польща не удержиться. Але замість уступитися з чужих земель і занятися упорядкуваннем своєї, Поляки дальше пробують панувати над иншими народами. І так пробувати-муть доки, поки не розлетиться їх власна держава.

О. Н.

МАХНО.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Сучасні народні повстання на Великій Вкраїні проти московсько-більшевицької влади нагадують часи всенародньої боротьби за волю під Польщею до і після Хмельницького і під Москівщиною в часах гетьманщини. Зявлялись тоді одважні, повні посвяти за визвольну ідею, люди і ставали на чолі боровшихся народніх мас. Буля це привідці, ватажки народніх повстань, яких так тепло оспівують наші історичні думи. І тепер находяться на Великій Україні такі привідці, ватажки, які, згуртувавши біля себе чимало невдоволених московсько-більшевицьким насильством, ведуть завзяту боротьбу з чужими наїздниками. Одним з найголовнійших привідців повстаньчих відділів за два останні роки є Махно. Людина ця, низького росту, грубої кориністої будови тіла, чорнявого вигляду на обличчю, віком поза сорок, за останні три роки революційного життя на Вел. Вкраїні має вже свою історію.

З цивіля учитель, а з війни офіцир російської армії, вперше появляється він на военно-політичній арені при гетьмані 1918 року. Зібравши невдоволених соціяльно-політичними порядками гетьмана, почав воювати з Німцями, побиваючи маленькі їхні військові відділи і розсіваючись в свою чергу перед значнійшою їхньою силою. Терен першого його виступу як і взагалі найактивнійшої його военної операції є Лівобережже, точнійше, катеринославська і південна частина харківської та полтавської губернії. По селах ставилися тоді до Махна байдуже, бо незнали ще, за що бється. Байдужість цю підтримували його лоски, росповсюджувані головно Німцями, що „Махно, це розбійник, який вирізує людей і грабує майно, а діяльність його іцлком не має політичного характеру". По упадку гетьмана виступив Махно і проти Директорії, називаючи її буржуазним провліннем. Взагалі в часах своеї „молодости", до початку 1920 року Махно ушов в спілці з більшевиками, вважаючи їх, бодай хвилево, за найліпших виразників волі укр. народу. Правда, комуністом він не був. В своїй ґазеті і проклямаціях називає він себе анархістом. Всяка власть — на його думку — це тільки насильство над волею всіх. А тому стремів він, як і всякий анархіст, щоб не було ніякої влади, але, щоб кожен жив з другими в добровільній спілці, з якої, коли захоче, зможе виступити. Додать треба, що в останніх часах Махно дуже поправів.

Серед нечуваного безладдя, военної колотнечі і нелюдських оргій, які з приходом більшевиків зілою 1919/20 року широкою хвилею затопили були Вел. Україну, ріжниці політичних поглядів поміж Махном а комуністами були, так би мовити, в сховку. На першому пляні була боротьба з Директоріею, а потім з Денікіним та з Врангелем. Вона й обєднувала покищо Махна з комуністами. Прогнавши одначе зімою 1919/20 року Денікіна з Вел. України взялись були більшевики горячково заводити свої порядки. Та тут вперше почався розбрат між ними а Махном. Махно, противник всякої влади, як теж бачучи величезні насильства більшевицьких комісарів над селянством, головною його підпорою, звернув свою збрую проти дотепершніх своїх спільників. І так з весни 1920 року починається завзята його боротьба з більшевиками. З одної сторони численна, багато разів переважаюча противника, військова сила більшевиків, з другої сторони сила багато меньша, за те незвичайно вишколена і кермована чудово досвідченою рукою нечувано зручного партизана, яким є Махно, вже другий рік спонює все Лівобережже тою партизаньщиною, яка ні хвильки супокою не дає тамошнім комуністам, а населенню стає полекшою в здичавілих більшевицьких оргіях на селі. Надаремно кидають більшевики що ліпші свої дивізії в погоні за ним. Вони в безнастанній і несподіваній боротьбі з ворогом тають мов сніг. І так, коли минулого року зімою під Гуляй-Полем катеринославської губернії 5 більшевицьких дивізій оточило було головні сили Махна, а більшевицькі ґазети почали вже були трубіти про його погибіль, він пробився через них, а позвавши на поміч роскидані свої нові відділи, до щенту розбив три дивізії, а дві спаслося стечею.

Щоби зрозуміти чудові успіхи смілої, вірніще, відчайної партизанської боротьби Махна з більшевиками, треба знати його військову організацію. Перше, що тут кидається в очі, так це залізна військова дисципліна, яку хвалять в ґазетах навіть більшевики. Махновський офіцир в часі бое, це необмежений пан, якого волю сповняють жовніри в секунді. Вони знають, що від цього зависить побіда над ворогом. Далі військовий устрій. Побудований він є на зразок справжніх військових організацій. Все військо (тепер біля 30.000) поділяеться на полки від 500—1500 чоловік з офіцирами і полковим штабом на чолі. Полків таких є зараз біля 20. Полки ті діляться на частини: кавалерийські, артилерийські і піхотиньчі. Розділені на ґрупи, оперують вони в один час в ріжних місцях Лівобережжа. Операції ті ведуться після плянів, вироблених в головному штабі під керуванням самого Махна. В штабі цьому є фаховці з офіцирів Галичан і Німців. Щодня виходять з головного штабу прикази і военно-політичні відомости. Підтримуються найтіснійші звязки головного штабу зі всіма відділами-полками, роскиданими по всій лівобережній, а инколи і правобережній Україні. Всі жовніри як і офіцири отримують місячну пенсію як грошима (більшевицькими) так і натурою. Одягнені прекрасно. Кавалерія і артилерія на конях, а піхота на „натачанках", в роді галицьких „фіякрів", тільки далеко більших і міцнійших. На їй знаходиться ще по три або й більше кулеметів (машинових крісів) і 10—15 жовнірів. Військо рекрутується з селян-добровольців, невдоволених більшевиками. Кожен жовнір може кожної хвилі з цього війска виступити і вернутися до дому. Не роблять одначе цього тому, що більшевики, зловивши таких, на місці убивають. Зараз все військо Махна має офіціяльну назву „Першої української повстанчої армії". Тепер що до способу боротьби.

Одною з найхарактернійших прикмет боротьби Махна, а також і всіх партизан на Вел. Україні, це незвичайна їхня швидкість, рішучість і завзяття. Узнавши од своїх шпигунів про військові пляни більшевиків, або господарчі заходи пр. збирання хлібної роскалдки з селян, блискавично нападають чи на більшевицьке військо чи на які магазини, громом сповняють згори намічену роботу і діпявши цілі, блискавкою щезають. Більшевицькі комісари ледви вспівають сховатися, а більшість з них в тих випадках гине. Простих більшевицьких жовнірів раніще Махно розброював і пускав на волю, тепер убиває. Річ в тім, що більшевики перші начали цю поведінку, немилосердно вбиваючи кожного махновського жовніра, попавшогося в їхні руки. Особисто два рази переживав я махновську „окупацію". Раз було це в осени минулого року в повітовому місті Ізюмі, харківської губернії. Як раз зібрали були більшевики з селян оружною силою чимало збіжа, призначеного для Москви. Тому стояло тут два полки піхоти і біля триста міліціонерів. В місті як будьто був спокій і ніхто не предчував близької біди. Нагло біля четвертої години по полудни з чотирьох сторін міста погулась сильна гарматня пальба. За нею, мов спід землі виросли махновські натачанки, а все місто вмить зароілось од махновської піхоти, перемішаної з кавалерією. Біля касарень почулась крісова стрілянина, залопотіли кулемети, а потім нагло все затихло. По головних улицях горячковий рух Махновців. Говорять, що розброїли і розігнали три тисячі більшевицьких солдатів, комісарів повбивали і підпалили магазини зі збіжем, призначеним для Москви. Дійсно, на небі, в тій стороні, де були склади збіжа, появились чорні стовбури диму. Понищили теж телеграфічні і телефонічні апарати на почті і стації. Половивши значніших комуністів, забрали з собою. Увільнили з тюрми біля 300 арештантів-селян, а будинок спалили. Увільненим предложили або пристати до них, або йти, куди захочуть. При розброюванню більшевиків забрали багато зброї. Всі розброєні серед великої паніки розтеклись, куди хто міг. Ціла ця „окупація" продовжувалась не більше 5 годин. Як нагло прийшли, так нагло щезли. А куди, ніхто не знав. Поки з Харкова прийшла погоня, по повстанцях й слід застив.

В повищий спосіб нападають на більшевицькі установи на Вел. Україні всі партизани, в більшому або меньшому тільки гурті. Инколи напади такі одбуваються під самим Харковом, під носом самого Раковського (пр. Коломаки, Змійов). Що до успіху, то треба додати, що дуже а дуже рідко трапляється, щоб напади ці кінчалися невдачою. Не меньше смілі напади роблять відділи Махна на проїзджаючі військові потяги. Особливо тоді, коли зачувають про багате військове майно. Забірають його, а роздягнених більшевиків пускають „на всі чотири". При баталії ні один махновський жовнір чи взагалі повстанець ніколи не здається добровільно в полон, знаючи, які нелюдські муки там його чекають. Радше смерть як полон. Звідціль таке завзяття у повстанців.

Накінець згадати треба ще одну обставину, незвичайно спритливу для военних операцій не тільки Махна, але й всіх партизан на Вел. Україні, а без якої вони чи й сам Махно не продержався-б й одного дня. Це величезна симпатія селянства. Найбільшу симпатію селян на Лівобережжу, точнійше, згаданих вище трьох губерній, зискав Махно з хвилі рішучого бою з більшевиками. В часі його злуки з ними, селяне відносилися до його байдуже. Фронт перемінили вони з 1920 року. Зараз з все селянство Лівобережжа дивиться на Махна, як на найдущого свого оружного заступника перед більшевицьким насильством. Тому помагають йому всіми силами чи харчами, чи кіньми, чи переховуванням його військових відділів, чи подаванням звісток про рух військових більшевицьких частин — коротко, селянство це руки і вуха Махна. Зате не допускає він, після сил своїх, до здирства селян більшевицькими комісарами, розбиваючи їхні харчові відділи, ослаблює военну й адміністраційну силу комуністів над селянами і взагалі улекшує долю селянських мас Лівобережжа, будучи під дану хвилю виразником їхньої волі. А воля ця проявляється кличем: „Геть московських і жидівських комуністів, Хай живе самостійна Україна!" Клич цей є тепер кличем Махна. Не даром почуєте зараз на Лівобережжу на більшевицьких мітінґах одинокі обвинувачення комуністів, що буцім то всі селяне є Махновцями. Яко протестанти проти більшевицького поневолення, вони ними зараз є. Тому в боротьбі з Махном не поможе комуністам ні аґітація проти-махновська поміж селянами, ні численні дивізії московського війска (Українців, хоча їх в червоній армії дуже мало, на Махна не посилають, бо бояться зради), ні ніякі шпигунські організації, в роді комнезаможів, чрезвичайок і т. д. бо Махнові помагають селяне, а сила ця є непереможною. Тому брехливими є всякі більшевицькі звістки про розбиття Махна. Вони сотні разів „розбивають" його вже другий рік, а він всетаки аперує проти них.

Махно є тепер зразком що до военної організації і способу партизанської боротьби на Вел. Україні для всіх партизанських ґруп, оперуючих самостійно проти більшевиків як пр. брати Дерещуки на Правобережжу, Савонів на північній Слобожанщині і багато-багато инших.

Накінець кілька слів про цінність махновської теперішньої роботи для відродження Великої України. Будучи анархістом, в перших часах своеї революційної діяльности, Махно зеднався був з більшевиками і виступив проти законної влади, — Директорії. Тоді був він руйнуючим, шкідливим елементом для Вел. України. Не даром селянські маси ставились тоді до його байдуже, а то й ворожо. З хвилею переходу його в лягер більшевицьких ворогів, селяне еднаються з ним, підпомагають його всяко. З початку 1920 року Махно вперше на стало переходе в укр. леґер, викидаючи гасло оружної боротьби з комуністами за „Самостійну Україну". До цього штовхнула його селянська стихія. Правда, минулого року в осени, на дуже короткий час, бо на місяць, обєднався був Махно з більшевиками для боротьби з Врангелем, але обєднання це було диплaverматичним маневром, щоб захватить од більшевиків багато зброї і одежі, бо негайно по розбиттю Врангеля, виповідає комуністам ще завзятійшу війну. Про анархізм Махна селянство нічого не знає, ба й знати не хоче. Воно знає тільки Махна, як незрівнаного партизана в боротьбі з більшевиками і як такого його цінить. Тому Махно, як елемент негативний, як збройний протестант проти більшевицького насильства на Вел. Україні є людина цінна. З упадком одначе більшевизму і з приходом менту будови Укр. Держави, прийдеться подякувати Махнові за його службу в боротьбі з більшевиками і вияснити, що час анархізму для України ще далекий.

Львів, дня 15. вересня 1921.

Василь Білинський.

ПОВІДОМЛЕННЄ.

Отсею дорогою повідомляється усіх відпоручників, які мають удатись в депутації до Вашінґтону в справі нашого рідного краю, що нині ми вислали їм відповідні інструкції до яких вони мусять абсолютно застосуватись і виповнити се, о що їх там проситься, **безпроволочно по їх одержанню.**

З причини, що дуже короткий час ділить нас до виїзду до Вашінґтону, длятого треба конечно зрозуміти, що найменше відтягненнєся з полагодженнем сих інструкцій, може вийти в некористь нашій справі.

Філаделфія, Па., 10-го жовтня 1921.

ЗА ЛІҐУ УКРАЇНЦІВ АМЕРИКАНСЬКИХ ГОРОЖАН ТА БУВШИХ ЖОВНІРІВ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ.

Теодор Грицей, предс.
Андрій Шостак, секр.
Мих. Дармограй, капітан

ДІМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО КОМІТЕТУ НА ПРОДАЖ.

Екзекутива Українського Народнього Комітету оголошує, що згідно з рішенням 2. Народнього Зїзду з дня 1. лютого 1921 р. виставляється на продаж дім У. Н. К. під ч. 30 Іст 7-ма ул. в Ню Йорку. Зголошення належить посилати до канцелярії У. Н. К. під висше поданою адресою.

Ню Йорк, дня 7. жовтня, 1921.

ЕКЗЕКУТИВА У. Н. К.:
Володимир Лотоцький, голова;
о. Вол. Лотович, заст. голови;
Дмитро Андрейко, касієр;
Іван Добрянський, секретар;
Евген Якубович, член Екз.

NEW CASTLE, PA.

Проситься Українців з Ню Кестл, Па., зійтись в неділю, 16. жовтня о 5-тій годині пополудни до дому Онуфрія Вересюка, де буде обговорена справа Позички Національної Оборони.

Кружок Українців.